

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 338.242: 330.322

Гончар С. Й., Реверенда Н. Ю., Уголькова О. З.
Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID 0000-0002-7420-962X

ORCID 0000-0002-7712-8999

ORCID 0000-0003-0290-9130

ТИПОЛОГІЯ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

<https://doi.org/>

© Гончар С. Й., Реверенда Н. Ю., Уголькова О. З., 2021

У статті розглядаються підходи до визначення поняття «кредитно-інвестиційна політика» та чинників впливу на формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці. Автори здійснили типологізацію усіх чинників впливу у 5 груп. Запропоновано додати до існуючих чинників впливу такі: рівень фінансової грамотності та технічної освіченості населення, існування державних та регіональних інвестиційних фондів, рівень довіри населення до державних органів, наявність активно діючих бізнес-ангелів, доступ до кредитних ресурсів, захист інвесторів та інші. Зроблено висновок, що подальшого дослідження потребують процес розроблення моделей кредитно-інвестиційної політики та методи оцінювання їх ефективності.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна політика, модель, зовнішні чинники, внутрішні чинники, фінансова грамотність.

Постановка проблеми

Кредитно-інвестиційна політика України потребує значних оновлень та сучасних підходів до її формування в подальшому. Від кредитно-інвестиційної політики напряму залежить розвиток національної економіки загалом. Потребує вирішення проблема формування ефективної моделі кредитно-інвестиційної політики, яка буде враховувати інтереси як держави, так і суб'єктів господарювання та простого населення, оскільки саме від них залежить розвиток мікроінвестування, яке може мати велику вагу для розвитку інвестиційної діяльності в державі. Для побудови ефективної моделі важливим етапом її формування є визначення усіх чинників, які впливають на формування та реалізацію кредитно-інвестиційної політики.

Актуальність дослідження

Оскільки вітчизняна економіка перебуває на етапі переходу до ринкової економіки та країна активно розвивається, актуальним є визначення чинників формування ефективної моделі кредитно-інвестиційної політики, аналізування їх ваги, з метою врахування усіх можливих впливів. Враховуючи та аналізуючи дослідження науковців у цій сфері, актуальним є узагальнити існуючі напрацювання та на їх основі сформувані типологію чинників формування моделей кредитно-інвестиційної політики для максимально ефективного формування самих моделей.

Формулювання мети та завдань статті

Метою статті є дослідити існуючі чинники формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці та запропонувати їх типологію чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Як і на будь-який економічний процес, на формування моделей кредитно-інвестиційної політики у вітчизняній економіці впливають ендогенні (внутрішні) та екзогенні (зовнішні) чинники, що можуть досліджуватися за різноманітними групами та ознаками.

Звичайно, різні вчені та практики пропонують різні чинники та чинники впливу. Проте серед усіх можна виділити групу чинників, які безпосередньо формують та впливають на інвестиційний клімат в державі [4].

Деякі вчені в своїх працях зосереджують увагу на чинниках, що стримують розвиток інвестиційної діяльності в країні [1].

Частина науковців аналізують чинники, які впливають на інвестиційну привабливість на макро-, мезо- та мікрорівні [2].

Неоднозначність поглядів науковців до формування теоретико-методологічних основ стосовно кредитно-інвестиційної політики зумовлює потребу у детальнішому вивченні та групуванні всіх існуючих чинників, що впливають на кредитну та інвестиційну діяльність в державі.

Виклад основного матеріалу

Грунтуючись на опрацюванні значного обсягу наукових досліджень за темою, ми пропонуємо трактувати поняття «кредитно-інвестиційна політика» як елемент економічної політики держави, який складається з організаційно-правових та економічних заходів, котрі розвивають кредитно-інвестиційну діяльність, регулюють використання кредитних та інвестиційних ресурсів з метою забезпечення збалансованого розвитку національної економіки [1].

Як уже зазначалося, на процес формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці впливає значна кількість зовнішніх та внутрішніх чинників. Науковці та практики визначають різноманітні чинники та не мають уніфікованого погляду на типологію таких чинників.

Український вчений Третяк Н. М. у своїх працях визначає такі важливі чинники, які впливають на інвестиційний клімат країни: організаційно-правовий чинник, політичний чинник, економічний чинник, характеристику потенціалу країни, фінансовий чинник, соціально-культурний чинник, міжнародні відносини, розвиток ринкової економіки, загальні умови господарювання [4, с. 166].

Згаданий вище автор за кожним чинником виділяє додаткові ознаки. Так, до прикладу, до організаційно-правового чиннику він пропонує включити такі ознаки, як рівень впливу на інвестиційну діяльність державних органів влади та ефективна законодавча база [4].

До ознак політичного чинника можна зарахувати стабільність політичної ситуації та рівень довіри населення до держави та її фінансових та кредитних інституцій.

Варто вказати, що економічний чинник поєднує у собі рівень ВВП та його динаміку, загальний стан національної економіки, обсяги зовнішніх і внутрішніх боргів держави та рівень тіньової економіки.

Характеристика потенціалу країни включає наявність та стан науково-технічних, земельних, енергетичних, трудових ресурсів та інше.

Рівень доходності бюджету країни, кредитну відсоткову ставку та суму вкладів населення з розрахунку на особу можливо узагальнити до групи чинників фінансового впливу.

До ознак соціально-культурного чинника впливу на формування кредитно-інвестиційний державних моделей варто зарахувати рівень злочинності, житлові умови населення, рівень соціаль-

ного та фінансового забезпечення населення, стан охорони здоров'я та медичного обслуговування, соціальний захист населення та захист прав і свобод людини.

До ознак чинника, що має зв'язок із міжнародні відносинами країнами, можна включити дотримання норм і правил міжнародних договорів та конвенцій, співпрацю з різноманітними міжнародними організаціями та міжнародні рейтинги держави.

Рівень інфляції в країні, потенційні можливості ринку збуту, рівень вільної конкуренції на ринку впливають на розвиток ринкової економіки.

Щодо загальних умов господарювання, то на них впливають рівень зносу основних засобів, рівень розвитку видів економічної діяльності матеріального виробництва та екологічна безпека.

На думку українських вчених Поважного О. С. та Пшеничної В. П. [1] до групи загальних чинників, що мають негативний вплив на інвестиційну та кредитну діяльність країни, варто зарахувати такі:

- недостатня робота урядових структур щодо виконання власних зобов'язань;
- часті зміни у законодавстві;
- проблеми у функціонуванні вторинного ринку цінних паперів;
- слабкий рівень підтримки інвесторів зі сторони органів державної влади;
- надмірний контроль з боку держави в одних сферах та недостатній контроль у інших;
- складність одержання ліцензій для експортування товарів вітчизняного виробництва та здійсненням сертифікації товарів, що імпортуються;
- складність документарного оформлення на роботу іноземних працівників [1].

Отже, усі запропоновані науковцями чинники мають місце та впливають на інвестиційну привабливість чи кредитно-інвестиційну політику. Проте, доцільно сформувані типологію чинників, яка буде безпосередньо впливати на формування моделей кредитно-інвестиційної політики.

На основі проведеного дослідження, ми пропонуємо чинники (рис. 1), що визначають формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці.

Від рівня доходів населення прямо залежить їх можливість інвестувати та робити заощадження. При низькому рівні доходів населення буде спрямовувати всі отримані кошти на речі першої необхідності, а лише зі зростанням рівня доходів буде заощаджувати та розглядати можливості інвестування з метою отримання прибутку від інвестицій або захисту заощаджень від інфляції [1].

Стабільність ринку впливає на інвестиційний клімат, як і його розвиток. При формуванні державної кредитно-інвестиційної політики доцільно дослідити тенденції ринку, його стан, та зробити можливі прогнози основних показників, оскільки від цього залежить, які саме методи та інструменти кредитно-інвестиційної політики будуть більш дієві та в якому напрямку треба рухатися.

Кількість працездатного населення та рівень безробіття впливають на кількісні показники інвестування та можливості розвитку підприємництва. При формуванні моделі кредитно-інвестиційної політики необхідно прагнути до рівномірного розподілу інвестицій за регіонами, але варто враховувати обмеження у кадрах для кожного регіону.

Стабільність національної економіки дозволяє більш точно прогнозувати ризики та дохідність інвестицій, можливості залучення кредитних ресурсів тощо. Тому при стабільних основних макроекономічних показниках інвестиційний клімат покращується. Відповідно, для формування ефективною моделі кредитно-інвестиційної політики необхідно врахувати тенденції та прогнози основних показників, таких як ВВП, інфляція, рівень доходу населення тощо [1].

Приклад іноземних держав показує, що рівень фінансової грамотності населення суттєво впливає на обсяг інвестицій в країні, адже населення з вищим рівнем фінансової грамотності має більший обсяг заощаджень, і більша кількість людей готові вкладати власні заощадження як приватні інвестиції.

У більшості розвинених країн уряд та місцеві органи влади активно імплементують різноманітні навчальні інвестиційні та фінансові курси чи програми для того, щоб поліпшити якість знань у фінансовій сфері.

Рис. 1. Типологія чинників формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці [8]

----- – елементи, запропоновані автором

Багато практиків та науковців вважають, що такі освітні програми мають здебільшого стосуватися молодого населення, адже, за дослідженнями Організації економічного співробітництва та розвитку, купівельна спроможність молодих людей віком 18–25 щороку зростає, і станом на 2019 р. її оцінювали у майже 150 млрд доларів США.

Враховуючи швидкий рівень діджиталізації та стрімкі технологічні зміни, населення стикається із проблемами технічної чи технологічної безграмотності.

Варто зазначити, що рівень технічної освіченості населення дозволяє збільшити обсяг та спростити процедуру інвестування. Наразі існує значна кількість можливостей здійснювати інвестиції в межах країни та закордоном, використовуючи сучасні технічні засоби [1].

Легкість доступу до кредитних ресурсів дозволяє отримати кредитні ресурси для швидшого розвитку бізнесу чи інвестицій в інші бізнеси у той час, коли інші джерела інвестицій є недоступними.

Існування державних та регіональних інвестиційних фондів забезпечує інвестиційні ресурси для тих видів економічної діяльності національної економіки чи інвестиційних проєктів, які є соціально важливими для держави, але менш привабливими для приватних інвесторів у зв'язку з тривалим терміном окупності чи з будь-яких інших причин.

Захист інвесторів – однозначно висока довіра та захищеність інвесторів дозволяє значно покращити інвестиційний клімат і збільшити обсяги інвестицій в економіку.

Штрафні санкції – наявність таких впливових інструментів підвищує довіру з боку інвесторів до того, що інвестиційні ресурси будуть використовуватися за призначенням та будуть контролюватися з боку держави.

Нормативне регулювання діяльності інвестиційних фондів та кредитних спілок є важливим чинником, що впливає на надійність та стабільність діяльності таких органів. За прикладом банківських установ, до яких НБУ встановлює і норму резервування, і облікову ставку, доцільно вимагати у вищезгаданих установ певний обсяг власного капіталу чи встановлювати максимальний відсоток для інвестицій, наприклад, у стартапи, від усіх активів.

Обсяги заощаджень у населення є потенційно інвестиційними ресурсами, якщо населення буде вкладати власні заощадження у інвестиційні проекти. Тому обсяг заощаджень також впливатиме на формування моделі кредитно-інвестиційної політики шляхом визначення потреби та можливих обсягів залучення приватних інвестицій.

Стан довіри до інвестиційних суб'єктів та інших фінансово-кредитних інституцій сьогодні є поганим. Над рівнем довіри також потрібно працювати, оскільки від нього залежить, чи буде населення вкладати власні заощадження у банківські вклади чи в інші інвестиційні проекти, запропоновані державою.

Ефективність функціонування фандрайзингу – краудфандингові, фандрайзингові платформи існують у нас, але не функціонують повною мірою. Наші платформи мають соціальний характер, а не функціонують, як за кордоном, для розвитку бізнес-проектів.

Активно діючі бізнес-ангели. Використовуючи досвід розвинутих іноземних країн, де успішно використовують ресурси бізнес-ангелів для розвитку стартапів, можливо значно спростити доступ до необхідних інвестиційних ресурсів. Також бізнес-ангели надають інформаційно-консультативні послуги щодо розвитку бізнесу, що підвищує ефективність інвестицій.

Венчурна діяльність, за умови її розвитку також забезпечує розвиток стартапів. В Україні є мало венчурних фондів, які могли б значно сприяти розвитку стартапів.

Рівень закритості міжнародного інвестування враховує труднощі доступу до інвестування у закордонні компанії та фонди.

Відкрите акредитування інвестиційних консультантів дозволить їм бути більш доступними для населення, яке має можливість та бажання інвестувати власні грошові ресурси [1].

Висновки

У статті удосконалено класифікацію чинників, які визначають формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці, до якої ми пропонуємо включити: кількість працездатного населення, рівень безробіття, рівень кваліфікації працівників, стабільність економіки (ВВП, інфляція, дохід населення), доступ до чинників виробництва, рівень розвитку інфраструктури, мережі постачальників, зовнішньоекономічна політика, можливість доступу на іноземні ринки, конкурентна політика, рівень доходів населення, які пропонувалися науковцями раніше, а також додатково запропоновані нами наступні чинники: обсяг заощаджень у населення, венчурна діяльність, захист інвесторів, доступ до кредитних ресурсів, штрафні санкції за порушення умов інвестування чи кредитування, нормативне регулювання діяльності інвестиційних фондів та кредитних спілок, рівень довіри населення до державних органів, наявність активно діючих бізнес-ангелів, рівень фінансової грамотності, технічної освіченості населення, існування державних та регіональних інвестиційних фондів, відкрите акредитування інвестиційних консультантів [1]. Використовуючи конкретні чинники, що було запропоновано, можна ефективно формувати моделі кредитно-інвестиційної політики, оскільки є визначені конкретні чинники, які мають вплив на даний процес.

Перспективи подальших досліджень

В подальших дослідженнях необхідно визначити вагу впливу описаних чинників з метою створення можливості математично обрахувати рівень впливу кожного з чинників і чітко враховувати його в процесі формування моделей.

Список використаних джерел

1. Гончар С. Й. Формування моделей кредитно-інвестиційної політики в національній економіці : дис. ... д-ра філософії: 051 / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. 225 с.
2. Гулько В. І. Фактори та показники формування інвестиційної привабливості підприємств. *Фінансовий простір*. 2013. № 1 (9). С. 85–89.
3. Поважний О. С., Пшенична В. П. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2009. № 3. С. 54–57.
4. Третяк Н. М. Чинники формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 3 (11). С. 165–170.

References

1. Honchar S. Y. (2021). Formuvannya modelei kredytno-investytsiinoi polityky v natsionalnii ekonomitsi [Formation of models of credit and investment policy in the national economy]. The dissertation ... the doctor of philosophy : 051 – Economics. National University «Lviv Polytechnic». Lviv. 225 p. (in Ukrainian).
2. Hunko V. I. (2013). Faktory ta pokaznyky formuvannya investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstv [Factors and indicators of formation of investment attractiveness of enterprises]. *Financial space*. No 1 (9). P. 85–89 (in Ukrainian).
3. Povazhnyi O. S., Pshenychna V. P. (2009). Rozvytok mekhanizmu realizatsii derzhavnoi investytsiinoi polityky Ukrainy [Development of the mechanism of realization of the Ukraine state investment policy]. *State and regions. Series: Public Administration*. No 3. P. 54–57 (in Ukrainian).
4. Tretiak N. M. Chynnyky formuvannya investytsiinoho klimatu v Ukraini [Factors shaping the investment climate in Ukraine]. *Financial space*. No 3 (11). P. 165–170 (in Ukrainian).

S. Yo. Honchar, N. Yu. Reverenda, O. Z. Ugolkova
Lviv Polytechnic National University

TYPOLOGY OF FACTORS OF FORMATION OF MODELS OF CREDIT AND INVESTMENT POLICY IN THE NATIONAL ECONOMY

© Honchar S. Yo., Reverenda N. Yu., Ugolkova O. Z., 2021

The article considers the approaches to defining the concept of «credit and investment policy» and the factors influencing the formation of models of credit and investment policy in the national economy. The authors typologize all factors of influence in five groups: institutional, economic, socio-psychological, infrastructural and technological. The authors propose to include the following factors to the technological group: the share of non-cash transactions, the number of broadband Internet users and the level of use of information and communication technologies. It is also suggested to add to the existing factors the following: level of financial literacy and technical education of the population, existence of state and regional investment funds, open accreditation of investment advisers, penalties for violation of investment or lending conditions, regulation of investment funds and credit unions, public confidence in state bodies, the presence of active business angels, access to credit resources, investor protection, venture capital, the amount of savings in the population. It is worth noting that the level of financial literacy has a significant impact due to the fact that the population with a higher level of financial literacy will invest more in their own savings, which will lead to an increase in private investment in Ukraine. Developed countries have long introduced educational financial and investment programs to improve financial knowledge, thereby encouraging people to save more and, as a result, to invest. Another important aspect is the development of financial literacy in the younger generation, because, according to the Organization for Economic Cooperation and Development, the purchasing power of young people (up to 25 years) is growing every year. It is concluded that the process of developing models of credit and investment policy and methods of evaluating their effectiveness need further research. Particular attention should be paid to the development of practical tools and methods for developing the credit and investment potential of the state.

Key words: credit and investment policy, model, external factors, internal factors, financial literacy.